

tes comuns són, per exemple, que en totes aquestes llengües el nombre de verbs és predominant dins la categoria dels parasintètics, que l'arrel de gairebé tots aquests verbs és nominal, que els derivatius posposats tenen la realització morfo-fonèmica zero i que els flexius verbals procedeixen de la primera conjugació llatina i de l'anomenada conjugació incoativa. Des del punt de vista de les categories semàntiques de què formen part els verbs parasintètics, hi ha poques diferències entre aquelles quatre llengües romàniques. L'autora enumera a continuació els principals sentits que són actualitzats en els verbs romànics parasintètics.

Dins els factors de diferenciació, l'autora observa, entre altres coses, que les llengües romàniques disposen d'un nombre diferent de formants que entren en la construcció de verbs parasintètics, la qual cosa no influeix en la productivitat d'aquest tipus derivacional; per exemple, el francès i l'italià tenen un major nombre d'unitats prefixals, i en romanès i en espanyol no n'hi ha tantes. Tanmateix, des del punt de vista quantitatiu, el romanès i el francès presenten un nombre molt reduït de verbs parasintètics, en comparació amb l'italià i l'espanyol.

El treball, en conjunt, es caracteritza per un agut rigor analític i per una gran riquesa informativa, i és recomanable, per tant, a tots els romanistes que avui en dia s'interessen per un tema tan apassionant i encara poc estudiat com és el de la formació de les paraules noves en les principals llengües neollatines.

Domnița DUMITRESCU

GERHARD ROHLFS: *Romanische Sprachgeographie. Geschichte und Grundlagen, Aspekte und Probleme mit dem Versuch eines Sprachatlas der romanischen Sprachen*. München, C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1971. xxiv + 334 pàgs. («Handbücher für das Studium der Romanistik»).

Aquest llibre del professor Rohlf s consta d'una breu presentació històrica de la geografia lingüística, d'una bibliografia crítica bastant completa sobre els atlas lingüístics dels països de llengua romànica i d'un extens comentari, de molt bon llegir, de 101 mapes del domini lingüístic romànic d'àmbit europeu. Els mapes, semasiològics en llur majoria, il·lustren els problemes clàssics de la lingüística romànica tradicional que són tractats en els diversos capítols del comentari. El tema central de l'obra és la diferenciació de les llengües romàniques, amb el qual és iniciat el comentari; hom hi afluïdeix sovint en el text i li són dedicades les conclusions finals. Ací no hi ha sorpreses ni novetats: les conclusions són una represa de les que l'autor exposà el 1954 en el seu llibre *Die lexikalische Differenzierung der romanischen Sprachen (Versuch einer romanischen Wortgeographie)*.¹ Però no solament aquest punt, sinó també molts d'altres, havien estat ja tractats pel professor Rohlf s en publicacions anteriors, com ell mateix indica en el pròleg de l'obra que comento. Hi ha tanmateix bastants aspectes nous, i els vells, bé que no han estat massa sovint reelaborats, han estat enriquits amb un nombre molt considerable de notes.

Aquest llibre forma part d'una col·lecció de manuals de lingüística romànica. Tenint en compte això, hi trobo a manca uns capítols d'introducció, tant a la teoria

1. München, Bayerische Akademie der Wissenschaften, 1954. 108 pàgs. + 25 fulls («Sitzungsberichte der Bayerischen Akademie der Wissenschaften». Philosophisch-historische Klasse. Jahrgang 1954, Heft 4.)

(la llista de setze títols d'obres de caràcter general, sense cap comentari, de la pàgina xv, i algunes al·lusions perdudes en el cos de l'obra semblen insuficients), com a la pràctica (informació sobre els qüestionaris dels atlas, sobre l'informador i l'explorador, els diccionaris dialectals, etc.). I també, en atenció al caràcter de l'obra, hauria potser calgut oferir no solament mapes fruit de la interpretació final de l'autor, sinó també alguns mapes *en brut*, és a dir, reproduccions d'atlas lingüístics sobre els quals l'autor hauria pogut explicar la seva interpretació final. No nego pas el gran interès del treball de síntesi del professor Rohlf, però en un manual crec que haurien estat també útils uns quants exemples d'anàlisi, de diferent grau de dificultat — a partir, insisteixo, del material més immediat de què disposa l'estudiant — d'algun mapa lingüístic, bé d'un atlas nacional o d'un de regional, encara que per a això hagués calgut renunciar per una estona a la visió general de tots els territoris de llengua romànica.

Anoto a continuació algunes observacions de detall:

En el pròleg, pàg. xi, n. 1, l'autor diu: «wurden die sprachlichen Formen im allgemeinen in der offiziellen nationalen Orthographie gegeben»; malgrat això escriu l'occità modern en ortografia *patoisante*, cosa que l'obliga a citacions com les següents: «Prov. *oublidà* (altprov. *oblidar*) (veg. § 53), o bé, en parlar dels derivats de **tempula*, neuprov. *templo* (f.)» (veg. § 124).

Per a l'occità, anomenat generalment *provenzalisch*, l'autor distingeix entre *altprovenzalisch* i *neuprovenzalisch*, però ocasionalment, sense massa rigor, l'anomena *ckzitanisch* (§ 95), *occitan* (§ 26, n. 65 i pàg. 220), *occitanien* (pàg. xxiii), *französisch* (§ 5), *südfranzösisch* (§ 51, § 70 n. 294, § 72 n. 308, § 83 n. 352), *waldensisch* (§ 9) i *Mundarten des Midi* (§ 72).

En parlar (§ 4) dels atlas lingüístics de zones on hom parla llengües que pertanyen a diferents famílies lingüístiques hauria estat potser escaient d'indicar l'interès d'un atlas lingüístic pirinenc.

§§ 8 i 13: l'autor menciona els atlas lingüístics de les llengües no romàniques de França. A part que hi falten els atlas d'Alsàcia i Flandes, i els projectes per al de Lorena, no entenc el perquè de la limitació als atlas de les llengües no romàniques de França; el mateix autor torna a insistir en el basc quan parla dels atlas de «Spanien, Katalonien und Portugal» (veg. pàg. 16). En rigor hauria calgut dreçar la llista dels atlas lingüístics de tots els territoris on cal comptar amb un substrat llatí d'una manera o altra.

§ 32: En occità, si més no en besierenc i en narbonès, la partícula afirmativa és *oui* parlant amb persones a qui hom tracta de *vós* i *òc* amb les que hom tracta de *tu*.

§ 35: *Fel* en català comú és masculí; en català col·loquial hi ha algun cop vacil·lació entre masculí i femení. *Sal* i *llet* són masculins en asturià occidental.

§ 36: *Dent* és femení en alguns punts de l'aragonès (cf. Antonio Badia Margarit, *El habla del valle de Bielsa*, Barcelona 1950, pàg. 263).

§ 42: La qüestió de l'acusatiu personal amb *a* en català literari és ben exposada a la nota 124. Tanmateix els exemples de Verdaguer no són vàlids: en els parlars centrals no hi ha cap diferència fonètica entre *el* i *al*. En el llenguatge col·loquial l'acusatiu personal amb *a* és prou difós, indubtablement per influència castellana, i no solament a Mallorca, com potser algú podria creure en atenció al que l'autor escriu al final del § 42 i a la nota 138.

§ 49: L'autor insinua que *año* (= 'anyell') s'ha perdut en castellà perquè coincideix amb *año* (= 'any'), mentre que s'ha mantingut en galleg perquè ací no hi havia confusió (*ano* = 'any', *año* = 'anyell'). Més endavant (§ 108), també fa responsable l'homonímia, entre altres exemples, de la desaparició de *suire* (= 'sogre' i 'sogra') en francès modern. Tanmateix podem observar que, en occità, *an* (= 'any')

no hauria coincidit amb *anh (= 'anyell'), però malgrat això *anh no ha estat conservat. I veiem, així mateix, que en català oriental *sogre* i *sogra* només es diferencien per l'article (com també *suire* en francès antic) i malgrat això es mantenen. Sobre *corder* en català com a castellanisme, veg. la recensió de German Colon (*ZRPh* 74 [1958], 289) de *Die lexikalische Differenzierung...* del professor Rohlf's, abans citat.

§ 50: Cal afegir *pardal* entre els mots usats en català per a designar l'ocell en general.

§ 54: Cal afegir *cosa* en català, aragonès i castellà entre els mots que signifiquen 'no res'.

§ 55: *Creumar* es troba també al sud de l'Ebre en aragonès, en formes més o menys fossilitzades.

§ 59: Cal corregir la transcripció del català *espatlla* que només és «*espalla* = *es-pala*» (t per l) en molt poques localitats. La forma general en els parlars del Principat és *espállę*, tal com constava altrament a la citada comunicació acadèmica de l'autor. Quant a la grafia, ja German Colon, rec. cit., 289, havia indicat que la *t* en el grup *tl* no és un llatanisme sinó un procediment gràfic del català per a representar la geminada. No és solament exclusiu del grup *tl*, ans també s'usa en el grup *tn* (*cotna* pronunciat *kõnnę*) *tm* (*setmana* pronunciat *sęmmánę*).

§ 70: L'autor no recull la nota de Manuel Alvar sobre la difusió del mot *carrasca* en algunes zones del català (cf. la traducció castellana de la comunicació acadèmica de Rohlf's per Manuel Alvar, *Diferenciación léxica de las lenguas románicas* (Madrid 1960), 96, nota 1).

§ 81: Entre les supervivències del llatí *albus* caldria esmentar també els derivats que hi ha en català (*eixalbar*, *albar*), en castellà (*enjalbegar*, *mozalbeta*, *albar*) i gallego-portuguès (*albar*, *albexar*).

§ 93: Entre els mots per a paleta cal afegir *obrer* en català, que ja mencionava G. Colon (rec. cit., 290), i *obrero* en aragonès.

§ 102: Sobre *curar* com a castellanisme, veg. G. Colon (rec. cit., 289).

§§ 106 i 107: L'ús de *hembra/mujer* en castellà és més complex: *mujer* és el terme extens, *hembra* l'intens (marcat només pel sema de sexe) i per això serveix tant per a persones com per a animals. Només per sincretisme s'estableix una diferència: *macho* / *hembra* s'oposa a *varón* / *hembra*. La pregunta pel sexe d'un infant nat de poc és si és *varón* o *hembra* i així mateix consta en els documents. Cf. les solucions andaluses (M. Alvar, *op. cit.*, 131, n. 3) i els especials significats de *macho* i derivats (*machismo*) aplicats a homes.

§ 119: A la llista de mots relacionats amb el concepte 'dolent' cal afegir el català *roi* i el castellà *ruín* que regionalment han reduït molt l'ús de *mal*, *malo*. L'exemple *dolent arbre* per al català no és genuí, per més que procedeixi del DCVB.

§ 137: Entre els derivats de *salire* cal afegir en català *sallir* o *sàller* i també, en el vocabulari nàutic, *sallar*, conegut per tot el litoral del Principat i de Mallorca (DCVB).

§ 143: Em temo que les conclusions de l'autor «Der Unterschied zwischen dem Spanischen und Portugiesischen ist minimal» no trobaran massa acceptació; per a un estudi detallat del tema vegeu la tesi de Wilhelm Pötters, *Unterschiede im Wortschatz der iberoromanischen Sprachen. Beitrag zu einer vergleichenden spanisch-portugiesischen Semantik* (Köln 1970).

§ § 148 i 149: Les conclusions de l'autor quant al català són que «Das Katalanische ist in seiner alten Substanz *essentiellement* eine *dépendance* des Provenzalischen». És un tema que tracta amb bastant de detall i que ja havia anat anunciant al llarg del llibre (cf. §§ 105 i 139). La crítica ha estat ja feta per G. Colon, (rec. cit.,

292-294) i per Manuel Alvar (op. cit., 151, n. 3). Glossaré les observacions d'aquests amb les conclusions d'un article més recent de Rudolf Brummer, *Das Katalanische — eine autonome Sprache* (ER, XII, 1-6): l'autor hi indica que en comptes de capficar-se per l'adscripció del català a la GaHo-romània o la Ibero-romània, o qualificar-la de *lengua-puente*, «Man sollte vielmehr innerhalb der Romania das Katalanische als eine Sprache eigener Prägung, eine Sprache mit autonomen Charakter ansehen» (pàg. 6.)

Malgrat les anteriores observacions — i d'altres que potser podrien ésser encara fetes referents a alguns errors de detall esmunyits en determinats mapes — és de justícia assenyalar l'interès, i sobretot la gran utilitat, de la *Romanische Sprachgeographie* del professor Rohlf, al qual la romanística és altrament deutora, com tothom ha volgut reconèixer, de tants i tan excel·lents estudis.

Artur QUINTANA I FONT

MICHAEL METZELTIN: *Einführung in die hispanistische Sprachwissenschaft*. Tübingen, Niemeyer, 1973. XII + 80 pàgs. («Romanistische Arbeitshefte», 9.)

Cal celebrar la publicació d'aquest manual sobre les llengües romàniques de la Península Ibèrica en alemany. Feia realment falta.

En bona part constitueix un trencament amb tot un grapat de teories de l'escola de Menéndez Pidal — el substrat osco-umbri, el mossàrab *castellanitzat*, la teoria de la *cuña* amb la conseqüent minimització de l'aragonès i el lleonès —, que la romanística alemanya havia recollit sense fer-ne una crítica massa a fons.

En tretze capítols són descrites amb gran exactitud les característiques principals de les cinc llengües romàniques peninsulars i llurs dialectes i del mossàrab, així com les influències de substrat o superstrat a què aqueixes llengües han estat sotmeses. A l'apèndix hi ha un recull de textos de les llengües peninsulars, sovint en llur fase medieval i moderna, acompanyats en alguns casos d'una versió llatina. Cada capítol es clou amb uns encertats suggeriments per a la tasca de seminari i unes breus indicacions bibliogràfiques. L'obra acaba amb una bibliografia general i unes excel·lents taules cronològiques. És de doldre que, a causa possiblement de raons editorials — l'obra té a penes 80 pàgines — l'autor no hagi pogut desenvolupar més alguns temes; penso especialment en les consideracions sobre el *voseo* (x), la *geada* (x1), la qüestió de la continuïtat romànica, tan discutida, entre Miño i Mondego (§ 12.1), la datació del fragment català del *Forum Iudicum* (x) i en part en la crítica a les teories de Menéndez Pidal (ix, § 7).

El basc mereixia un capítol sencer i no només algunes al·lusions de passada. Calia destacar, si més no, fets tan importants com l'extensió del basc a l'alta Edat mitjana, separant el romànic peninsular en dos grups, la persistència de parlars bascos aïllats al Pirineu català en època romànica i el paper de poblacions basques en curs de romanització en l'evolució del mateix romanç.

Quant al gallego-portuguès, sorprèn la manca de suggeriments per a treballs de seminari de tema galleg. La comparació entre català, castellà i portuguès al § 6.2, és lleugerament faHaç. Les tendències centrífugues del portuguès enfront el castellà desapareixerien si en comptes d'adduir exemples centrals i meridionals, l'autor hagués presentat exemples dels parlars del nord, del galleg. No són bizantinismes. Tanmateix no trobo lícit de parlar del gallego-portuguès com d'una unitat i prescindir del galleg tan bon punt ja no convé per a una explicació determinada.

Els exemples de lèxic presentats com a típics cal entendre'ls, imagino, *cum grano*